

УДК 336.761

Піменова М.М.

*кандидат економічних наук, старший викладач
Університету митної справи та фінансів*

Кулініч А.В., Савва О.О.

*Університету митної справи та фінансів***ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ****UKRAINIAN STOCK MARKET:
PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT****АНОТАЦІЯ**

Фондовий ринок є одним із головних механізмів економіки. Тому становлення його ефективної структури є головною метою. У статті розглянуто стан та виявлені проблеми фондового ринку України на сучасному етапі. Розглянуті питання обсягу торгів та інших параметрів діяльності ринку. Запропоновано шляхи вдосконалення для подальшого розвитку фондового ринку України.

Ключові слова: фондовий ринок, біржові торги, біржові контракти, ліквідність, інвестування, спотовий ринок.

АННОТАЦИЯ

Фондовый рынок является одним из главных механизмов экономики. Поэтому становление его эффективной структуры является главной целью. В статье рассмотрены состояние и выявлены проблемы фондового рынка Украины на современном этапе. Рассмотрены вопросы объема торгов и других параметров деятельности рынка. Предложены пути совершенствования для дальнейшего развития фондового рынка Украины.

Ключевые слова: фондовый рынок, биржевые торги, биржевые контракты, ликвидность, инвестирование, спотовый рынок.

ANNOTATION

The stock market is one of the main economy mechanisms. Therefore, the formation of its effective structure is the main goal. The stock market conditions and today's problems are identified in the article. The volume of the tenders' questions and other parameters of market activities are considered. The ways to improve the future development of the Ukrainian stock market are offered.

Keywords: stock market, stock tender, exchange contracts, liquidity, investments, spot market.

Постановка проблеми. На теперішньому етапі розвитку Україна потребує, щоб усі механізми однієї системи працювали правильно. Сьогодні економіка нашої країни не може дозволити собі помилки. Одним із головних механізмів є фондовий ринок. Він відіграє важливу роль, тому що є джерелом фінансових ресурсів. Але фондовий ринок досі знаходиться на стадії становлення, зараз існує ряд проблем, які вимагають негайного вирішення, що і є головним науково-практичним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних та закордонних учених, серед них Н. Левус, В. Полюхович, Л. Калініченко, В. Улинець-Ходаківська та інші приділяють увагу питанням, пов'язаним із фондовим ринком. Особливу увагу науковці приділяють проблемам, шляхам їх вирішення та перспективам розвитку, тому що від цих факторів залежить майбутнє країни.

Виділення невирішених раніше частин загальних проблем фондового ринку, які гальмують його становлення та перспектив розвитку, з метою підвищення привабливості вітчизняного ринку цінних паперів для інвесторів, а також шляхи виходу на світовий ринок.

Головним завданням статті є виявлення проблем функціонування, знаходження шляхів удосконалення механізму роботи та підвищення ефективності ринку цінних паперів.

Виклад основного матеріалу. Більше двадцяти років Україна будує власний фондовий ринок, проте створена модель економічного розвитку не здатна забезпечити економічну безпеку країни в умовах загострення глобальних суперечностей.

Аналізуючи модель фондового ринку України, дослідники вказують на те, що модель копіювали, саме з американської. Також модель не відповідає потребам учасникам ринку, що призводить до втрати джерел фіксування. Втрата інвестиційних грошових коштів саме населення, тому що воно не бере участі у процесах інвестування.

Сьогодні навіть найоптимістичніше налаштовані учасники фондового ринку перестали говорити про швидке відновлення зростання цін і попиту на акції українських емітентів. Більшість із них одноставні в думці, що фондовий ринок України у 2013–2014 рр. перебував у стані стагнації, а у 2015 р. його функціонування фактично припинено. 2014 р. приніс портфельним інвесторам лише стабільні збитки. Брак інтересу до інвестиційних фондів із боку населення, зменшення кількості надійних фінансових інструментів і конкуренція з боку високодохідних банківських депозитів, зумовили непростий 2014 р. для ринку цінних паперів країни.

В Україні останнім часом надійні гарантії захисту прав власності можуть бути забезпечені (як для олігарха, так і для невеликого підприємця) лише за умови передачі контрольного або блокувального пакета прав власності в руки найвпливовіших користувачів владної вертикалі або їхніх уповноважених представників. Це стало однією з причин того, що індекс інвестиційної привабливості України міститься на край низьких позиціях [5].

Сьогодні в Україні фондовий ринок все ще перебуває у стадії становлення. У контексті розгляду становлення фондового ринку України впродовж 2013–2015 рр., можна зробити висновок про демонстрацію достатньо високих темпів розвитку. Цьому сприяла інфраструктура фондового ринку, яка, незважаючи на складність та суперечність економічних процесів, що активно проходять в Україні, має на сьогодні тенденцію до розвитку та зростання.

Однак у 2015 р. макроекономічні показники характеризуються певною нестабільністю, це вплинуло на фондовий ринок України. Важливим є індекс, який дає змогу оцінити ситуацію на ринку цінних паперів. 2015 р. завершився зниженням таких індексів, як ПФТС – 39,94%, UX – 35,26% та НКЦПФР – 27,86%. ПФТС вважають основним індикатором фондового ринку України, який розрахо-

вується щодня за результатами торгів ПФТС на основі середньозваженої ціни за угодами. Однією з причин такого різкого падіння індексу є макроекономічні процеси.

На рис. 1 ми бачимо, що у 2015 р. обсяг торгів на ринку цінних паперів знизився на 6,83% порівняно з 2014 роком та становив 2172,67 млрд грн.

На рис. 2 бачимо, що частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів зменшилася та становила 13,35%.

У 2015 р. спостерігалася консолідація на ринку цінних паперів. Серед 10 фондових бірж, досі в Україні діють тільки дві, це «Перспектива» та «ПФТС», саме вони контролюють 95,56% вартості біржових контрактів.

У структурі обсягів біржових контрактів з цінними паперами на фондову біржу «Перспектива» припадає 76,98% усіх обсягів біржових

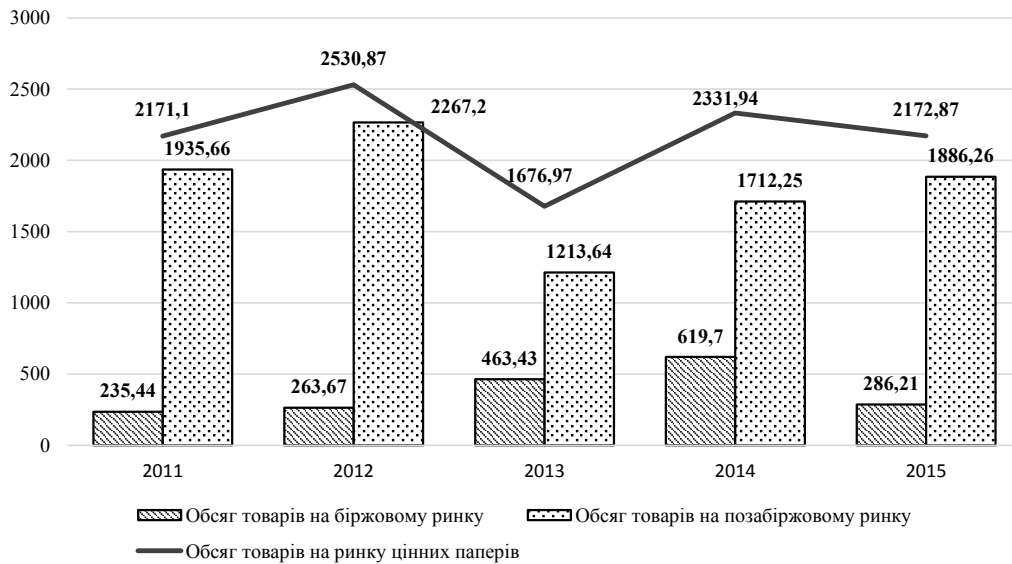

Рис. 1. Обсяг торгів на ринку цінних паперів у 2011–2015 рр., млрд грн
Побудовано авторами за джерелом [1]

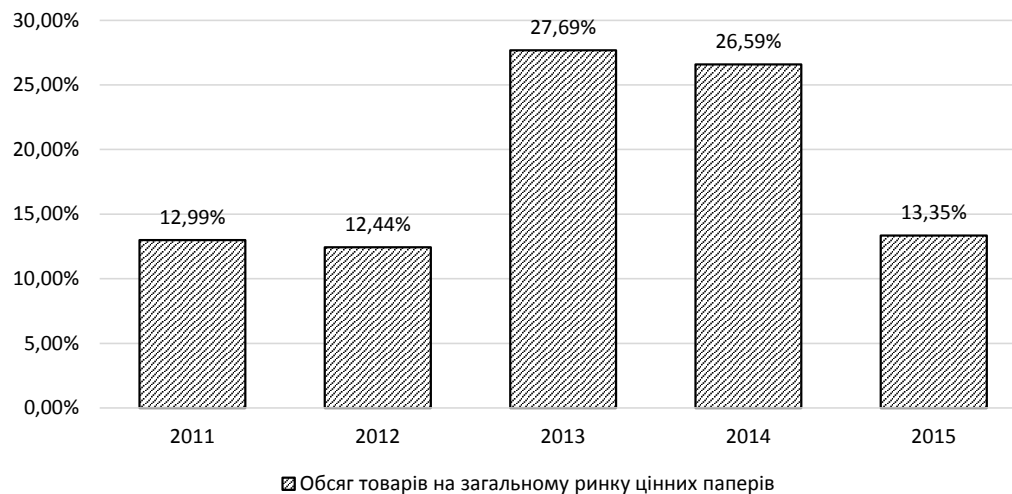

Рис. 2. Частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів у 2011–2015 рр., %
Побудовано авторами за джерелом [1]

торгів у 2015 р., «ПФТС» – 18,58%. Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом 2015 р. зафіксовано з державними облигаціями України – 250,13 млрд грн (87,40% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі у 2015 р.).

У 2015 р. питома вага вторинного ринку в сукупному обсязі біржових торгів становила 97,59% від загального обсягу торгів. Найбільш привабливим у структурі біржових торгів у розрізі за видами ринків виглядав «спотовий ринок», частка якого становила 85,62% від загального обсягу біржового ринку.

Аналіз складу індексних кошиків ПФТС, Індексу українських акцій (Індекс UA-EIB) фондової біржі «Перспектива» та Індексу українських акцій (UX) «Української фондової біржі», дав змогу дійти висновку щодо галузевої належності найбільш впливових та крупних компаній секторів машинобудування, металургії, енергетичної та нафтогазової сфери. Структура найвпливовіших фондових індексів України демонструє акумуляцію та концентрацію фінансових ресурсів навколо галузей національної економіки, що представляють третій та четвертий технологічні уклади. Актуальний склад, на жаль, віддзеркалює економічні реалії відсталої економічної системи. Економічний підйом можливий за умови зміни інвестиційних пріоритетів та підтримки інноваційного прориву у трендових та прибуткових сферах.

Важливо звернути увагу на інформацію щодо кількості випусків цінних паперів, що перебувають в обігу на фондовому ринку, вона характеризує стан вітчизняного фондового ринку. Станом на 31.12.2015 р. кількість випусків цінних паперів, що перебувають в обігу на фондовому ринку, становила 20 870, з них 11,70% допущено до торгів на фондових біржах (таблиця 1).

Проаналізувавши динаміку розвитку фондового ринку України можна побачити, що обсяг випуску цінних паперів у 2011 р. збільшився, далі простежується зниження випуску, проте у 2014 р. відбувається значне зростання емісії цінних паперів. Надалі, а саме у 2015 р., можна простежити зниження обсягу випуску емісійних цінних паперів на 27,50% порівняно з 2014 р. і становить 148,51 млрд грн (рис. 3).

Наразі фондовий ринок України перебуває у стані розвитку. Зазначені вище дані свідчать, що український фондовий ринок низьколіквідний. Крім цього, існує ще одна серйозна проблема – це низький відсоток акцій, які перебувають в обігу. Унаслідок цього фондовий ринок України більш волатильний, ніж світові фондові ринки [2].

Подальший розвиток фондового ринку залежить від конкретних заходів держави у сфері розбудови фінансової системи. Розвиток фондового ринку винятково на основі саморегуляції ринкових відносин є неможливим. Це можна пояснити тим, що ринкові відносини на нещодавно утворених ринках ще повністю не сформувалися [4].

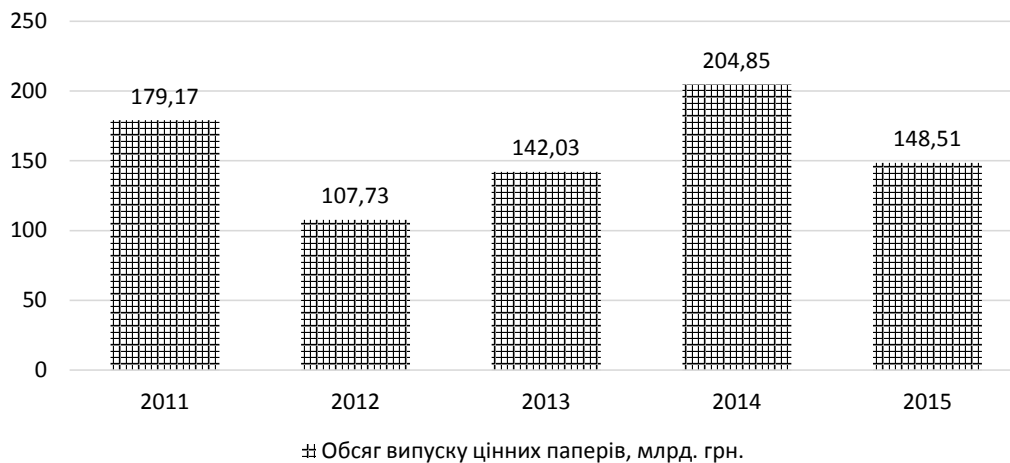

Рис. 3. Обсяг зареєстрованих Комісією випусків цінних паперів у 2011–2015 рр., млрд грн

Побудовано авторами за джерелом [1]

Таблиця 1

Інформація щодо кількості випусків цінних паперів, що перебувають в обігу на фондовому ринку, шт.

	Станом на 31.12.2011	Станом на 31.12.2012	Станом на 31.12.2013	Станом на 31.12.2014	Станом на 31.12.2015
Кількість випусків цінних паперів, що перебувають в обігу на фондовому ринку	21 990	22 512	22 128	20 479	20 870
Кількість випусків цінних паперів, які допущено до торгів на фондових біржах	1 785	2 447	2 802	2 829	2 442
Кількість випусків цінних паперів, які не допущено до торгів на фондових біржах	20 205	20 065	19 326	17 650	18 428

Провівши аналіз фондового ринку України, можна зробити такі висновки про його стан та розвиток. По-перше, створення фондового ринку в Україні відбувалося за умов браку чіткої та логічної нормативно-законодавчої бази, а також невідповідності окремих елементів ринку міжнародним стандартам. По-друге, важливою проблемою, що постає перед Україною, є те, що правове забезпечення та механізми ко-тирування цінних паперів ще досі чітко не визначені, відсутня відповідна інфраструктура, ринок недостатньо прозорий та малоліквідний. По-третє, український фондовий ринок перебуває в безпосередній залежності від світового, це засвідчує підвищення значень українських фондових індексів під час стрімкого росту світових індексів та сприятливих політичних та економічних новин [2].

Висновки. Отже, для покращення ситуації на фондовому ринку необхідно, щоб Верховна Рада України, уряд та Фонд державного майна діяв конкретно та цілеспрямовано. Потрібно виконати низку певних дій. По-перше, має функціонувати розвинена інфраструктура фондового ринку, має бути запропоновано широкий спектр інструментів та ефективні механізми взаємодії учасників ринку. По-друге, невід'ємною складовою розвитку фондового ринку має стати його інтеграція у світові фінансові ринки. Водночас розвиток фондового ринку України має бути тісно пов'язаним із розвитком інших сегментів фінансового ринку (банківського, страхового, сектору пенсійного забезпечення тощо).

По-третє, основною функцією, яку має виконувати ринок цінних паперів, є забезпечення грошовим капіталом потреб економіки країни шляхом створення механізму акумулювання, розподілу та перерозподілу фондів коштів від особи, яка володіє вільними інвестиційними ресурсами, до особи, якій необхідні такі ресурси для розвитку.

Також важливо проаналізувати законодавчу та нормативну бази, які регулюють діяльність фондового ринку, виявити в них слабкі боки та здійснити заходи щодо їх усунення. Ці дії дозвлять мінімізувати негативні явища та мобілізувати інвестиційні ресурси.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Річний звіт НКЦПФР за 2015 рік. Рух ринку цінних паперів України до світових стандартів задля економічного зростання держави. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1402491205.pdf.
2. Яковенко Г. Фондовий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку / Г. Яковенко // *Магістеріум. Економічні студії*. – 2014. – № 56. – С. 105–108.
3. Левус Н. Перспективи розвитку фондового ринку України / Н.І. Левус // *Стратегічні орієнтири*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=783>.
4. Улинець-Ходаківська В. Інтеграція України до єдиного ринку фінансових послуг ЄС / В. Улинець-Ходаківська // *Україна Бізнес Ревю*. – 2010. – № 5. – С. 16–18.
5. Кутузова М. Фондовий ринок України в умовах нестабільності світового фінансового середовища / М. Кутузова // *Молодий вчений*. – № 3 (30). – 2016. – С. 115–118.